

LZA prezidenta Ojāra Spārīša uzruna Eižena Āriņa balvas pasniegšanas pasākumā

2016. gada 26. maijs

Augsti godātais *Exigen Services Latvia* valdes priekšsēdētāja Ivar Puksta kungs, augsti godātais RTU Attīstības fonda valdes priekšsēdētāj Ivar Knēta kungs, ļoti cienījamie *Exigen Services Latvia* darbinieki, Eižena Āriņa balvas datorikā iepriekšējo un šī gada laureāti, cienījamās dāmas, godātie kungi!

Ikvienu uzņēmumu godā tā vēsture un darba tradīcijas. Tieši tāpat sekmīgu uzņēmumu godā tā saimnieciskie un zinātniskie panākumi. Bet uzņēmuma sekmes nodrošina talantīgi darbinieki. Ja mums šodien ir vairāki par inovatīviem sasniegumiem datorikā apbalvojami zinātnieki un praktiķi, kuru sekmes augsti profesionāla žūrija ir novērtējusi ar “Atzinības rakstiem” un prēmijām, tad tā ir liecība, ka jūsu nozare ir finansiāli plaukstoša un konkurēt spējīga. Tas ir tikai tādēļ, ka jūs tajā ieguldāt savu enerģiju, darbu un izdomu un cenšaties savu datorikas nozari attīstīt ar savā un pasaules pieredzē balstītām zināšanām un prasmēm.

Taču lai mēs gūtu arvien jaunas zināšanas un prasmīgi tās izmantotu, mūsos kā dabas daļā notiek likumsakarīgi un ar dabas evolūciju saistīti procesi. Iespējams, ka datorika pazīst “citu dabu”, jo tās radītājiem ir tiesības justies līdzīgi dieviem – viņi rada jaunu esības formu, skaitļu un zīmju kombinācijās apstrādājamus atmiņas un domāšanas mehānismus un tuvojas arī apziņas modelēšanas sliekšnim, jo tieši tā jau bija tā dievišķā dzirksts, kuru kopā ar dzīvības dvašu Dievs ielika Ādamam viņa konstruētajās smadzenēs. Tas varēja būt datorikas uzdevumam visai līdzīgs darbs, ja atceramies, kāds izejmateriāls Radītājam bija pa rokai, kad pēc kokiem un zāles, putniem un zvēriem, zemes, ūdens un zivīm viņš ķērās pie mūsu prototipa izgatavošanas.

Ielūkojoties 1903. gadā Sanktpēterburgā izdotā grāmatā “Dabas filosofija”, kuru vācu valodā ir sarakstījis pagaidām vienīgais ar Latviju saistītais Nobela prēmijas laureāts Vilhelms Ostvalds, varam sekot dabas procesu modelēšanai tuvu piekļuvušā ķīmiķa domu gaitai. Tā uzsver vērojuma, eksperimenta un pieredzes lomu zinātnisku ideju inducēšanai. Analizējot domāšanas, valodas un jēdzienu veidošanās korelatīvās attiecības, Vilhelms Ostvalds ir nonācis līdz domai par mākslīgu valodu jeb mākslīgu saziņas līdzekļu radīšanai tādām situācijām, kurām

jēdzieniskās valodas morfoloģiskie līdzekļi – burti, zilbes, vārdi un to semantiskās konstrukcijas – var izrādīties apjoma un ietilpības ziņā nepietiekami efektīvs instruments, jo balstās vienīgi indivīda pieredzē un no valodas atvasinātās jēdzieniskās kategorijās izsakāmās abstraktās domās.

Ievērojama dabaszinātnieks jau pirms 113 gadiem risināja domu, kura šodien šķiet pašsaprotama, atgādinot, ka pirms viņa jau ir izdomātas valodas, kuras ir viennozīmīgi saprotamas kā ķīniešiem, tā latviešiem, proti, nošu pieraksts, skaitļi un ķīmiskās formulas. Daudzi domājoši cilvēki ir mēģinājuši aizstāt nepilnīgo un neprecīzo jēdzienisko un ar nepareizu gramatiku apveltīto valodu ar mākslīgu saziņas un informācijas pārnese sistēmu, kas būtu daudz adekvātāk pietuvināta jēdzienu nozīmes apzīmēšanai un tādēļ daudz precīzāka. Vilhelms Ostvalds tūdaļ pats arī piebilda, ka vairums sabiedrības locekļu viņa laikā šādas domas uzskata par neiespējamu uzdevumu, jo tas līdzinās pūliņiem radīt tik sarežģītu veselumu kā simtgadīgu koku. Un tomēr Vilhelms Ostvalds definēja nākotnes uzdevumu, sacīdams, ka radīt mākslīgu valodu nav tikai tukša fantāzija, bet gan zinātniski tehnisks uzdevums, kura atrisināšana atvieglos cilvēcei tās bezpalīdzīgos pūliņus.

Lai mēs nonāktu pie šodienas svētku kulminācijas un pārāk ilgi neaizkavētos Rīgā dzimušā baltvācu zinātnieka prātojumos, piebildīšu, ka ideju par mākslīgās valodas radīšanu Vilhelms Ostvalds saistīja ar procesa likuma formulēšanu, kuru definēja par esamības otro sākumu. Tas pēc analogijas ar dievišķās radīšanas pirmsākumu no neesamības radot esību, no tumsas nošķirot gaismu un nošķirot dzīvo un nedzīvo matēriju, ar multiplicēšanas un variācijas metodēm ievirzīja jaunā attīstības spirālē procesa turpinājumu, bet jau citā formā. Mūsu gadījumā tā būtu matemātiski modelētā esības forma, kuras anatomiju, skeleta, nervu un šķiedru struktūru, asinsriti un refleksus vislabāk pārzina šīs dienas laureāti.

LZA vārdā izsaku gandarījumu par to, ka apbalvoto vidū ir datorzinātnes teorētiķi, un starp viņiem ir gan akadēmiķi, gan augstskolu profesori, gan datorikas un IT risinājumu ieviesēji – praktiķi. Tieši viņi, kuri ievieš mūsu ikdienā Wi-Fi tīklus un izstrādā mūsdienu komunikācijas sistēmas, sniedz ikvienam Latvijas iedzīvotājam lielisku iespēju atrasties globālajā zināšanu apmaiņas, nodarbinātības un ekonomiskās aprites tīmeklī. Mēs godinām viņus un viņu veikumu!